

MELLÉKLET:

Comisia Alianță de Control
din
România
24 octombrie 1944
Nr.....
București

Domnului Prim Ministru
Sănătescu

Domnule Prim Ministru,

Vă fac cunoscut, că la Cluj (Transilvania) au sosit funcționarii Universității Române: dl. profesor Ionescu Tătaru, dl. Procopovici Moravira, dl. director al bibliotecii Mușlea, secretarul g-ral al Universității Votășescu, comisarul politic din Armata 4-a Română Ilie Lazăr.

Toate persoanele specificate s-au prezentat la Universitate și au provocat un scandal, alungând din Universitate învățații și profesorii unguri, rupând pretutindeni inscripțiile ungurești, cartoane cu caracter didactic, etc.

La data de 16 octombrie 1944, au pătruns forțat în Universitate un grup de soldați români precum și persoane civile, sosiți din Sibiu și sub conducerea șefului siguranței Leontin Pop, au provocat la Universitate o manifestație cu lozinca „afară cu ungurii din Universitate”.

Cei sosiți au chemat pe directorul Universității Micolți-Dej și i-au propus să predea Universitatea, amenințând totodată „dacă nu pleci o să ne socotim cu tine”. Comisarul politic Ilie Lazăr amenință „când va pleca din Cluj Armata Roșie o să mă socotesc eu cu toți”.

Fată de cele de mai sus, cer să se oprească de îndată, astfel de fără legi și previn
că noi nu vom tolera dezordini în Transilvania.

*Locțiitorul Președintelui C.A.C. din România
General Locot. (ss.) Vinogradov
Șef de Stat Major al C.A.C.
General Major din Gardă (ss.) Vasiliev*

6.
FODOR L. NAGYVÁRADRA KINEVEZETT RENDŐRKAPITÁNY
3/944-ES SZÁMÚ JELENTÉSE A NAGYVÁRADRÓL TÖRTÉNT
KIUTASÍTÁSÁRÓL

Arad, 1944. november 4. (?)

Vezérigazgató úr,

Tisztelettel jelentem a következőket:

1.) Folyó év október 31-én 11 óra körül meghívtak a Szövetséges Orosz Parancsnokságra, ahol jelen volt még Rusu Gh. alezredes úr, a Bihar Megyei Csendőrszárnnyal parancsnoka, Albu alezredes, a Bihar Megyei Hadkiegészítő Parancsnokság parancsnoka és a Román Postahivatal vezetője.

Itt az orosz parancsnok, Csernyikov tábornok úr elé hívtak, aki figyelmeztetett, hogy 24 órán belül hagyjuk el a várost és lépjük át az 1940-es határvonalat, mivel az 1944. október 30-án, Moszkvából érkezett 1037/3373. számú távirati rendelkezés alapján, Észak-Erdély területén nem engedélyezik a román közigazgatást.

Ezt a kiűrtési parancsot, amelyet tisztelettel eredetiben csatolok⁴⁹⁵ jelen beszámolóhoz, írásban is átadták. Ezen rendelet átvétele után intézkedtem a személyzet kiűrtéséről 23 órai kezdettel keddről, – október 31-ről – szerdára, 1944. november 1-re virradó éjszakán, tehervonatokkal, alulírott az utolsó különítménnyel távozva f. év november 1-jének reggelén, Aradra érkezvén november 4-én reggel.

A személyzetet az aradi Rendőrkapitányság rendelkezésére bocsátottam, hogy átadják a szolgálatot.

Tisztelettel kérjük, szíveskedjék elrendelni, hogy a személyzet az aradi Rendőrkapitányság tisztai étkezdéjében legyen ellátva.

2.) A nagyváradi román lakosság, tudomást szerezvén a mi távozásunkról, leírhatatlan pánikba esett, mert nem tudja, hogy mi lesz a sorsa. Nagyon sok román elmenekült velünk együtt vagy más tehervonattal Aradra vagy még távolabb, az ország belsejébe.

3.) Nagyváradon a helyzet a következő:

A municipium polgármestere egy bizonyos Csíky Gyula,⁴⁹⁶ budapesti származású rajztanár, aki hosszú ideig volt a Szovjetunióban.

A közigazgatás továbbra is magyar. A kiadott rendeletek magyar és román nyelven íródnak.

A Néprendőrség – amellyel az 1-es számú jelentésünk⁴⁹⁷ foglalkozik – tagjainak többsége a Szálasi-gárda⁴⁹⁸ eleme, az igazságszolgáltatással hadilábon álló ember,

⁴⁹⁵ A mellékletet a jelentés mellett nem találtuk.

⁴⁹⁶ Az eredeti román szövegben „Cziki Iuliu” olvasható.

⁴⁹⁷ A mellékletet a másolat mellett nem találtuk.

⁴⁹⁸ Az eredetiben: Sallasy. Ilyen „gárda” a valóságban nem létezett.

általunk jól ismertek még abból az időből, amikor Nagyváradon működünk. Ezek az emberek a kommunista párt legodaadóbb tagjaiként tetszelegnek.

A régi és ismert nagyváradai kommunisták, szám szerint egyébként nagyon kevesen, állandó ellentétben állnak ezekkel a magyarokkal, mert a Néprendőrség tagjai egy Magyar Szovjetköztársaság létrehozásáért harcolnak, míg a régi kommunista elemek Nagy-Románián belül küzdenek céljaik eléréséért.

A párt régi elemei ezen okból kifolyólag egy küldöttséget menesztettek Bukarestbe, élén nevezett Gyarmathy Miklóssal, hogy kapcsolatba lépjenek a kommunista párt központi vezetésével, bemutassák a nagyváradai helyzetet és követendő rendeleteket kérjenek.

Jelentvén a fentieket, tisztelettel kérem, szíveskedjék elrendelni az illetékes helyen, hogy amikor a román hatóságok (Helyőrség, Csendőrszárny, Prefektúra, Posta, Hadkiegészítő Parancsnokság, stb.) utasítást kapnak a Nagyváradra történő visszatérésre, egyszerre menjenek, hogy semmiféle esetleges kellemetlenségnek ne legyenek kitéve.

*Rendőrkapitány
L. Fodor (s. k.)*

Román Országos Központi Történelmi Levéltár, miniszterelnökségi iratok, Sănătescu-Rădescu-kormányok, 935. fond, 24/1944-45. csomó, iktsz. n., 29., román nyelvű másolat.

MELLÉKLET:

Raportul Nr. 3/944 al Chesturei Poliției
Municipiului Oradea

Domnule Director General,

Am onoarea a vă raporta următoarele:

1.) În ziua de 31 octombrie a.c. pe la orele 11, am fost invitat la Comandamentul Aliat Rus, unde se mai aflau dl. loc. col. Rusu Gh., Comandantul Legiunei de Jandarmi Bihor, loc. col. Albu, comandantul Cercului de Recrutare Bihor și dirigintele Poștei Române.

Acți, fiind chemați în fața comandantului rus, dl. general Cernicov, acesta ne-a pus în vedere ca în termen de 24 ore, să părăsim orașul și să trecem peste granița din 1940, întrucât în baza ordinului telegrafic primit de d-sa din Moscova, cu Nr. 1037/3373 din 30 octombrie 1944, pe teritoriul Transilvaniei de Nord nu se admite administrația românească.

Acest ordin de evacuare ne-a fost dat și în scris, ordin pe care cu onoare îl anexez în original prezentului raport.

După primirea acestui ordin, am luat măsuri pentru evacuarea personalului, cu începerea de la orele 23, în noaptea zilei de marți spre miercuri 32 octombrie - 1 noiembrie 1944, cu trenuri de marfă, subsemnatul plecând cu ultimul eșalon, în dimineața zilei de 1 noiembrie a.c. ajungând la Arad, în ziua de 4 noiembrie dimineața.

Personalul am pus la dispoziția Chesturei Arad pentru a preda serviciul.

Cu onoare vă rugăm să binevoiți a dispune ca personalul să fie alimentat de la popota Chesturei Arad.

2.) Populația românească din Oradea, aflând de plecarea noastră, a rămas într-o panică de nedescris, aceasta deoarece nu știe care va fi soarta ei. Foarte mulți români s-au refugiat împreună cu noi sau cu alte trenuri de marfă la Arad sau mai departe în interiorul țării.

3.) Situația în Oradea se prezintă după cum urmează:

Primar al Municipiului este un oarecare Cziki Iuliu, profesor de desemn, originar din Budapesta, [a] fost mult timp în U.R.S.S.

Administrația continuă a fi maghiară. Ordonanțele care se dau, se scriu în limba maghiară și română.

Majoritatea membrilor din poliția civilă despre care se tratează în raportul nostru nr. 1, sunt elemente din garda Sallasy și oameni certați cu justiția, binecunoscuți de noi încă de pe timpul când funcționam la Oradea. Acești oameni se erijează a fi cei mai devotați membri, ai partidului comunist.

Vechii și cunoscuți comuniști din Oradea, de altfel foarte puțini la număr sunt în permanent conflict cu acești unguri deoarece membrii poliției civile militează pentru formarea unei Republici Sovietice Maghiare, în timp ce elementele vechi comuniste militează pentru ajungerea scopului lor, în cadrul României Mari.

Elementele vechi din partid au trimis în acest scop, o delegație condusă de numitul Gyarmathy Nicolae, la București, pentru a lua contact cu conducerea centrală a partidului comunist, a expus situația din Oradea și a cere ordine de urmare.

Raportând cele de mai sus, am onoarea a vă ruga să binevoiti a dispune a se interveni locului, în drept ca atunci când ni se va da ordin de înapoiere la Oradea, să plece toate autoritățile românești (Garnizoana, Legiunea de Jandarmi, Prefectura, Primăria, Poșta, Cercul de Recrutare, etc.) bloc pentru a nu fi expuși la eventuale neplăceri.

*Chestor,
(ss.) L. Fodor*

7.
IONEL POP ÉSZAK-ERDÉLYI KORMÁNYBIZTOS KÉT ÁTIRATA
CONSTANTIN SĂNĂTESCU MINISZTERELNÖKNEK
AZ ÉSZAK-ERDÉLYI MAGYAROK INTERNÁLÁSÁRÓL, VALAMINT
A KOLOZSVÁRI EGYETEM ÁTVÉTELÉNEK KÍSÉRLETÉRŐL

Bukarest,⁴⁹⁹ 1944. november 4.

A

Bizalmas

Nr. 236/Cab.

Elnök úr,

Az október 26–31. között Háromszék, Csík, Udvarhely és Maros megyékben tett ellenőrzéseim során – mely ellenőrzés eredményéről egy részletes jelentést bátorkodom bemutatni – az alábbiakat is észrevételeztem:

Magyarország a fent említett megyékben „székely határőrezredek⁵⁰⁰” hozott létre, ahová kizárólag magyarokat – székelyeket – sorozott be a nevezett megyékből. Ezek a katonai alakulatok, a magyar reguláris hadsereg részét képezve, részt vettek a román és a szovjet hadseregek elleni harcokban.

Miután elvonult a front, jelentős számban érkeznek haza a szülőfalvaikba olyan emberek, akik a magyar hadsereg tagjai voltak és akik ténylegesen a román–szovjet [sic!] hadseregek ellen harcoltak. Mindnyájan megpróbálják igazolni, hogy dezertáltak a magyar hadseregből, hazatértek, mert nem akartak tovább harcolni.

A helyi demokratikus érzelmű magyar vezetők, akikkel beszéltem, állhatatosan ezen „dezertálók” mellé álltak, kérvén, hogy ne internálják őket és ne is fogantatásnak ellenük semmiféle intézkedést. Ugyanúgy érveltek, ahogy fentebb már írtam. Ugyanakkor értésemre adták, hogy a magyar kisebbség üldözésének fogják tekinteni a nevezett személyek elleni internálási stb. intézkedéseket. Majd rámutattak, hogy szükség van a munkaerőre a mezőgazdasági munkákhoz stb.

A román hatóságok (csendőrség, rendőrség) végzik ezen elemek összeírását, de nincs egységes eljárás a velük szemben alkalmazandó bánásmód tekintetében. Egyes megyékben munkaszolgálatra kötelezik őket, a C.F.R.⁵⁰¹ vonalainak helyreállítására, egyformán kezelve őket a többi munkással; más megyékben (pl. Maros) elkezdték őket internálni.

Szeretném megjegyezni, hogy azok száma, akik ily módon térnek vissza a román területre, napról napra nő; sokan fegyverekkel érkeznek és leadják azokat; az a gyanú, hogy sokan elrejtik a fegyvereiket.

499 Az iraton Kolozsvár van feltüntetve, de az átirat valójában Bukarestben keletkezett.

500 A Székely Határvédelmi Erőkről van szó.

501 Román Államvasutak – Calea Ferate Române.